

CROATICA CHRISTIANA PERIODICA

ČASOPIS INSTITUTA ZA CRKVENU POVIJEST
KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG FAKULTETA U ZAGREBU

GOD III

ZAGREB 1979.

BR. 4

Članci i rasprave

ŽUPSKE KNJIŽNICE U SPLITSKO–MAKARSKOJ BISKUPIJI DO KONCA XIX STOLJEĆA

Ivan Ostojić

Još prije nego je car Franjo iznudio od pape Leona XII bulu *Locum beati Petri*, kojom se ukida polovica dalmatinskih biskupija i preuređuje crkvena uprava u toj pokrajini, dalmatinska vlada u Zadru je 5. veljače 1828. godine izdala odluku o dekanatskim i župskim knjižnicama. Međutim, osam godina nakon toga, splitsko-makarski biskup PAVAO KLEMENT MIOŠIĆ pozvan izvješćuje vladu, da se nije moglo ništa učiniti s obzirom na njezinu naredbu o tim knjižnicama.¹

Do osmoga decenija XIX stoljeća kod nas je rijetko koja župa osim liturgijskih tekstova i ritualnih priručnika posjedovala neku znanstvenu, književnu, umjetničku ili bilo koju drugu knjigu, koja se ne bi upotrebljavala u određenoj crkvenoj funkciji. Kao očevidan pokazatelj takvoga običaja može nam poslužiti zanimanje za Sveto pismo, što ga je na hrvatski preveo IVAN MATE ŠKARIĆ.^{1 a} Dok su se napr. u splitsko-makarskoj biskupiji oko devedeset svećenika i gotovo svi, bilo muški bilo ženski samostani pretplatili na to djelo od dvanaest svezaka, nije ga naručila ni jedna župa (ne samo splitske nego ni jedne dalmatinske biskupije).² Da bi tom nedostatku nekako doskočio, Škarić je sve neraspacane i neuvezane primjerke, a tih je bio lijepi broj, oporučno ostavio podjednako svima dalmatinskim biskupijama, neka ih porazdijele kao njegov poklon svojim siromašnijim župama.³ Time je sedamdesetih godina prošloga stoljeća uvedena u imovnik mnogih župskih ureda u Dalmaciji prva knjiga za neslužbeno čitanje. I tako je taj dar ujedno postao prvim poticajem za osnivanje župskih knjižnica.

1 *Governo della Dalmazia* 5. II 1828 N. 2125/514 i 14. I 1936 N 538/79; Biskupski ordinarijat Split 5. II 1936 br. 87.

1a *Dr Ivan Mate Škarić* (1793–1871), rođen u Postirama na Braču, bio je prvi i dugogodišnji profesor biblijskih nauka na Centralnoj bogoslovskoj školi u Zadru. Umro je u istom gradu kao prepozit metropolitanskoga kaptola (Dr JOSIP ŠKARIĆ, *Uspomene jednog liječnika*, Split 1965, str. 314–323).

2 *Elenchus D. D. (P. T.) pro Biblia Skarich praenumerationum*, str. 19–22; *Imenik pričastne (P. N.) Gospode na sv. Pismo, po Skariću prineseno, pridbrojene*, str. 16–18 (Tiskano kao prilog Škarićevoj bibliji).

3 Fotokopija Škarićeve oporuke od 26. studenoga 1871. godine kod Nikole Škarića u Postirama

U siječnju 1879. godine službeni biskupijski vjesnik u Splitu donio je članak pod naslovom *Župničke knjižnice za puk*. Članak je potpisao K.P.⁴ U tom kratkom sastavu pisac predlaže župnicima gradova i varoša osnivanje „razdavateljnih župničkih knjižnica za puk, koje će nabavljati i razdavati mukte ili za male novce dobrih i poučnih knjiga, pristupnih i razumnih svakomu čeljadetu, svakoga sloja i spola”. Pa nastavlja: „A da se djelo što bolje i jednostavnije izvede, cijenimo da bi bilo dobro zamoliti Biskupsko Naredbeničtvo, da ovo imenuje jedno Povjerenstvo, koje bi imalo izraditi dotični Pravilnik. Što se pak tiče načina, kojim bi se dale nabrati potrebite svote, i sakupiti množ dobrih knjiga, mislimo da bi bio najuspješniji i najdičniji ovaj. Sakupljati dobrovoljnih prinesaka u svojih župljana, a osobito u onih, koji bi bili voljniji čitati ovih dobrih knjiga, zamoliti spisatelje i izdavatelje da šiljaju mukte ili za umanjenu cieniu svoje rađe.”⁵

U srpnju iste godine u istom vjesniku nalazi se *Objava u ime župničkih knjižnica*, koju je potpisao M.J. GRANIĆ.⁶ U toj Objavi potpisnik ovako razlaže: „Župniku hoće se ne površna dali podobna nauka, to bogoslovnoga, to djelorednoga, to obrednoga, crkovnoga i ženitbenoga i t. d. U župnoj samoći hoće mu se i zabavnih knjiga. Knjige skupo zapadaju, župničke su plaće mršave; pojedincu dakle mučno ih pribaviti. Da se s jedne strane doskoči potrebi nauka i korisne zabave, a s druge strane mučnosti svakovrstne knjige dobavljati, najprikladnije sredstvo jest zastaviti i utemeljiti u svakoj župi župničke knjižnice.”⁷

Prvi od navedenih dvaju članaka promiče u prvom redu župske knjižnice za župljane, dok drugi članak preporuča župske knjižnice za župnike. Službeni spisi o brizi i pokušajima bilo za jednu bilo za drugu vrstu knjižnica u splitsko-makarskoj biskupiji do posljednjih godina XIX stoljeća nalaze se sabrani u 248. poziciji Arhiva splitske nadbiskupije pod naslovom *Župske knjižnice*. Odatle su uglavnom i upotrebljeni podaci u ovom prikazu.

Pisac onoga prvoga članka zauzimalje se za posudbene ili kako ih on nazivlje *razdavateljne* knjižnice. Na njih se u prošlom stoljeću, zbog slabe pismenosti po selima, moglo računati samo u gradovima i u pokojem većem varošu. Najprije u Splitu. Pa evo što o tome znamo.

4 Autor toga članka mogao bi biti *Kajer Petar* (1848–1919) iz Makarske, tadašnji župnik i vice-dekan u Zagvozdu. Kajer je naime jedan od onda živuća četiri splitsko-makarska svećenika, kojima je prezime i ime počinjalo sa slovima *K. P.*, ali samo za njega znamo, da je surađivao u časopisima, ponajviše kao istraživač domaće kulturne baštine (*Stato del clero e popolo delle diocesi di Spalato e Macarsca per l'anno 1879 (Status)*, Zara 1879, str. 38, 68–71; *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLV, Split 1922).

5 *List biskupije spljetske i makarske (List bisk.)* g. 1879 br. I, Spljet 1879, str. 7–8.

6 Bio je to *Mihovil Jerolim Granić* (1819–1886), koji je tada župnikovao u Gornjem Muću, gdje je 1871. godine pri kopanju temelja nove župske crkve Sv. Petra nađen poznati kameni ulomak kneza Branimira datiran 888. godine. Granić ga je prvi objavio i kušao pročitati pa ga poklonio Arheološkom muzeju u Zagrebu /ŠIME LJUBIĆ i FRANJO RAČKI, *Pisan spomenik iz doba hrvatskoga vojvode Branimira* (Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti XXVI, Zagreb 1871, str. 93–108); *Status* a. 1887, str. 64/.

7 *List bisk.* g. 1879 br. VII, str. 69–70.

Na poticaj kapucina ROBERTA MENINIJA⁸ za vrijeme misija održanih u Splitu 1875. godine sakupilo se 59.68 forinta kao prvi doprinos za osnutak *Katoličke kolajuće biblioteke*. Taj novac je splitski biskup MARKO KALOGJERA⁹ slijedeće godine predao savjesnom svećeniku ANDRIJI FRADELICU,¹⁰ neka on ustroji takvu knjižnicu, njeome privremeno upravlja te po svojem izboru dobavlja i građanima posuđuje dobre knjige.¹¹ Fradelić se marljivo dao na posao. Prve je knjige naručio u Modeni, a po gradu je upriličio sakupljanje doprinosa među građanima, od kojih se izvjestan broj obavezao na mjesečni dobrovoljni prilog po 30 novčića. Dao je napraviti i ormar s policama za smještaj knjiga. Ali, pošto je 1879. godine izišao u Listu biskupije gore citirani poticaj na osnivanje takvih knjižnica kao *župskih*, Fradelić se spremno odrekao povjerenoga mu privremenog zadatka, pa je biskup prenio upravu nove ustanove i brigu za njezin napredak na kanonika IVANA DEVIĆA, tadašnjega gradskog župnika.¹² Pod konac prošloga stoljeća zauzeo se Kalogjerin nasljednik biskup FILIP FRANJO NAKIĆ¹³ oživjeti i povećati tu, kako je on nazvao, „malu knjižnicu”, za koju Dević nije mnogo mario.¹⁴ U tu je svrhu Nakić 1893. godine preporučio novome gradskom župniku kanoniku MATI DVORNIKU,¹⁵ neka ga obavijesti, što je poduzeo za bolji uspjeh, i što je odredio da bi olakšao izdavanje knjiga za čitanje.¹⁶

I gradski župnik u Makarskoj IVAN BAŠKOVIĆ,¹⁷ potaknut onim istim člankom objavljenim u Listu biskupije, iste je godine zamolio biskupa Kalogjera, neka bi dao izraditi pravilnik, prema kojemu bi i on mogao ustanoviti posudbenu knjižnicu za svoje župljane.¹⁸ Ni za jedan drugi grad u biskupiji nemamo vijesti o sličnom pothvatu.

8 Robert Menini je iz Splita. Poslije je postao adrianopolitanski nadbiskup, a umro je 1916. godine u Sofiji kao apostolski delegat /*Biskupski ordinarijat Split (BOS)* 16. I 1893 br. 163; *List bisk. g.* 1916, br. X–XII, str. 100/.

9 Marko Kalogjera (1819–1888), rođen u Blatu na Korčuli, bio je profesor na teologiji u Zadru, zatim biskup u Kotoru i napokon od 1866. do smrti vrlo zaslužni biskup u Splitu (*List bisk. g.* 1889. br. I, str. 1–3).

10 Andrija Fradelić (1840–1899), Splitski, pobožni i razboriti vođa duša, poslije član oratorija sv. Filipa i počasni kanonik (IVAN OSTOJIĆ, *Splitski kaptol u splitsko-makarskoj biskupiji*, Split 1977, str. 184–185).

11 (*BOS*) 1. V 1876 br. 867.

12 *BOS* 16. VII 1879 br. 1224 – IVAN DEVIĆ (1830–1906), Splitski, kanonik pa dekan splitskoga kaptola, pisac nekoliko biografija i brošura o domaćim crkvenim pitanjima (OSTOJIĆ, n. dj., str. 128–130).

13 Filip Franjo Nakić (+ 1910) iz Silbe, čisto crkveni čovjek, u Splitu promicatelj katoličke knjige i katoličkoga tiska (*List bisk. g.* 1911 br. 1, str. 1–6).

14 *BOS* 24 III 1882 br. 1224; 12 X 1893 i 31 I 1895 br. 386.

15 Mate Dujam Dvornik (1847–1914), Splitski. Bio je profesor biblijskih nauka Staroga zavjeta u Zadru, zatim kanonik u Splitu i napokon nadbiskup-metropolita u Zadru. Umrovljen umro, je na putovanju u Carigradu (OSTOJIĆ, n. dj., str. 149–151).

16 *BOS* 16. I 1893 br. 163.

17 Ivan Bašković (1830–1897) iz Makarske, od 1877. kanonik i dugo godina župnik u Makarskoj; *BOS* 8. II 1897 br. 493.

18 *Župni ured (ŽU) u Makarskoj* 1. V 1879 br. 58; *BOS* 4. V 1879 br. 862/1879.

S druge strane, kako smo vidjeli, i župnik Granić se u svojoj *Objavi* zauzimalje za župske knjižnice, ali za takve, koje će biti od pomoći u prvom redu seoskim župnicima. Svoju zamisao je htio potvrditi vlastitim primjerom. Njegov župni ured Sv. Petra na Gornjem Muću posjedovao je samo jednu knjigu i to darovani Škarićev prijevod Novoga zavjeta. Tu je on osnovao doličnu „župničku knjižnicu” poklonom od 196 naslova ili 246 svezaka svojih knjiga, koje su prema njegovoj procjeni vrijedile 380 forinta. Od toga su dvije trećine bile na hrvatskom, a ostalo na talijanskom jeziku uz pokoje djelo na staroslavenskom i po jedno na njemačkom i francuskom. Po strukama jedna je polovica bila bogoslovske ili vjerske, a druga polovica svjetovnog sadržaja, baveći se uglavnom prirodnim znanostima, književnošću ili poviješću. Darovatelj je ujedno sastavio popis svih poklonjenih knjiga u tri primjerka: jedan za župski ured, drugi za dekanatski ured i treći za biskupski ordinarijat.¹⁹

Osim toga je Granić sa deset knjiga u dvadeset svezaka obdario i župu Sv. Martina u Donjem Selu na otoku Šolti, gdje je kao mladi svećenik bio započeo svoju župničku službu. Učinio je to sa željom „baciti temelj takovoj knjižnici” i u onoj župi.²⁰

Godine 1886. je PAVAO DIANA²¹ poklonio župskom uredu Vranjic-Solin, gdje je kao župnik-natpop proveo veći dio svojega pastoralnog života, 69 naslova u 895 svezaka, da bi njegovi nasljednici imali toliko im potrebitu knjižnicu. Knjige su pretežno vjerske sadržaja, ali ih je bilo i s područja povijesti i prirodnih znanosti, sve to na talijanskom i latinskom, osim tri pastoralne knjige i jedan homiletički časopis na hrvatskom i pet djela na francuskom jeziku.²²

DOMA BRITVIĆ, sestra pokojnoga PAVLA BRITVIĆA,²³ ponudila je 1890. godine baštinjene bratove knjige za osnutak župske knjižnice u Kaštel-Kambelovcu, gdje je on bio župnikom, uz uvjet da bi župska crkva preuzela na sebe obavezu davati svake godine za pokoj njegove duše po jednu tihu svetu Misu. Biskup je pozvao crkvinarstvo,²⁴ da ono odluči o ponudi. Međutim ju crkvinarstvo na prijedlog tadašnjega župnika Ivana Matešana nije prihvatilo, jer da bi obaveza za crkvu bila dugovječna, a većina knjiga da je od male vrijednosti.²⁵ Dok naprotiv dobar poznavalac knjiga FRANE IVANIŠEVIĆ,²⁶ tadašnji upravitelj župe Vranjic-Solin izvješćuje ordinarijat kako

19 *ŽU Muć Gornji* 19. XI 1884 br. 112; *Dekanatski ured Split* 17. IX 1879 br. 158; 25. XI 1884 br. 478; *BOS* 20. IX 1879 br. 1694; 28. XI 1894 br. 3013.

20 *ŽU Muć Gornji* 8. XII 1884 br. 120; *BOS* 13. XII 1884 br. 3202.

21 *Pavao Diana* (1822–1891) iz Makarske (*List bisk. g.* 1891 br. VI, str. 52).

22 *ŽU Vranjic-Solin* 13. XI 1886 br. 186; *BOS* 16. XI 1886 br. 3209.

23 *Pavao Britvić* (1818–1888) iz Kaštel-Kambelovca (*Status g.* 1887, str. 73).

24 *Crkvinarstvo* je u Dalmaciji upravni odbor župske crkve i njezinih dobara.

25 *BOS* 29. XII 1890 br. 3372; 27. V 1891 br. 1350; *ŽU Kastel-Kambelovac* 11. V 1891 br. 42.

26 *Frane Ivanišević* (1863–1947), širitelj Reiffisenovih zadruga, branitelj glagoljice, pokretač i urednik nekoliko časopisa, pisac više članaka i posebnih izdanja ekonomskog, kulturnog i društvenog sadržaja (OSTOJIĆ, n. dj., str. 194–195).

njegov župski ured ima 749 primjeraka knjiga, ali da „puno više biranih knjiga nahodi se u župskom uredu Kambelovca od p. župnika Britvića.”²⁷ Budući da je to Ivanišević izjavio šest godina nakon odbivene ponude, znači da su Britvićeve knjige ipak uspjele ostati u župskom uredu.

Osim navedenih slučajeva do konca XIX stoljeća ne nalazimo u Arhivu splitske nadbiskupije spomenutu nikakvu drugu župsku knjižnicu. Ne možemo, naime, kazati da je postojala knjižnica kod onih župskih ureda, koji su u svojim imovnicima imali samo tri ili četiri higijenske brošurice, što ih je Ministarstvo bogoštovlja i nastave iz Beča dalo preko Namjesništva u Zadru porazdijeliti svim dušobrižničkim postajama u Dalmaciji.²⁸ To isto vrijedi i za one župske urede, koji su posjedovali jednu ili drugu obrednu knjižicu poslanu od biskupskoga ordinarijata.²⁹ Kolikom su onda množinom knjiga bile opskrbljene dušobrižničke postaje svjedoči nam na primjer župnik Ostrvice-Čičle, kad moli ordinarijat, da može na trošak crkovenarstva nabaviti *Pastorsko bogoslovlje* dra Martina Štiglića „da uz bibliju Pr. Škarića bude na ures ovog župničkog ureda”.³⁰

U takvom činjeničkom stanju Frane Ivanišević 1896. godine upravlja biskupu Nakiću temeljito obrađeni pismeni sastav pod naslovom *Izvješće o predlogu za osnivanje župskih knjižnica u biskupiji*.³¹ U njemu pisac razlaže o potrebi i koristi knjiga za neprekidan uzgoj i trajnu obrazovanost dušobrižnoga svećenstva. Za očuvanje pak vjere i ćudoređa u narodu najbolji su ustuk lošem štivu dobre knjige. U njima svaki seoski župnik u samoći nalazi najbolje društvo, koje mu pridiže duh, da ga ne ubije dosada ili ne dovede u nepoželjnu situaciju. Knjige su mu najpouzdaniji pomoćnik u razmišljanju, duhovnom usavršavanju, propovijedanju i katehizaciji. One su školovanom čovjeku i najugodnija zabava.

Zatim Ivanišević pretresa pitanje, kojim će se sredstvima podizati župske knjižnice. Najprije je pozvano crkovenarstvo, koje, ako ne može drugačije, neka ograniči troškove za manje potrebite stvari. I župnik je dužan pomoći. On će od svojih vlastitih knjiga namijeniti dar knjižnici. Učinit će to osobito kad stupi u župu ili kada je ostavi. Ponajviše na smrti, kad pomisli, koju će mu sudbinu dočekati knjige u seoskim kućama njegovih baštinika. Ordinarijat će u Listu biskupije preporučiti novo izdana djela, koja to zaslužuju, i uoblastiti crkovenarstva da ih nabave. Kad bi se u svakoj župi osnovale knjižnice, one bi naručivale suvremena domaća bogoslovska izdanja, i time poticale, da

27 ŽU Vranjic-Solin 12. II 1896 br. 27 str. 10; BOS 15 II 1896 br. 530.

28 Te su knjižice: Dr ŠIŠMAN SÖJTÖRY, *Vrač*; Dr JAKO GJIVANOVIĆ, *O kužnim bolestima*; Dr ANTE LOBMAYER, *Prva pomoć kada tko nastrada*; i *Nacrt osnove za promicanje gospodarstva u Dalmaciji (Namjesništvo u Zadru* 12. VII 1889 br. 344/III; 7. VIII 1889 br. 12608/III; 8. VII 1890 br. 7855/III; 30. IX 1890 br. 17570/III; 20. VIII 1891 br. 16596/III; BOS 20. X 1897 br. 3324).

29 Takva je npr. *Instructio ad clerum de erudiendis odstetricibus* (BOS 30. VI 1897 br. 1977).

30 ŽU Ostrvica-Čičla 5. XI 1886 br. 453.

31 ŽU Vranjic-Solin 12. II 1896 br. 27, str. 1–16.

se pišu i izdaju uvijek suvremenija i bolja djela na našem jeziku. Hrvatska se bogoslovska književnost kroz posljednje desetljeće obogatila tolikim vrijednim knjigama, kakvim bi se mogli podičiti i veći katolički narodi. Na koncu predlaže, da se župske knjižnice u biskupiji zasnuju naredbenim putem. Pismeni sastav se završava pozivom na biskupa Nakića, neka on izvrši ono što je u toj stvari prerana smrt zapriječila njegovu predšasniku poduzetnome biskupu Kalogjeri.

Tim potaknut Nakić iste 1896. godine šalje općem vikarijatu u Makarskoj, provikarijatu u Trogiru i svim dekanatima stare splitske biskupije slijedeću okružnicu:

„Pitanje o zasnovanju župskih knjižnica potaknuto u ovoj Biskupiji od nazad godina, premda od životne probiti i koristi koliko za P. n. Svećenstvo toliko i za pobožno pučanstvo, nije na žalost našlo onog odziva, kojemu se je bilo nadati u pothvatu tako korisnu i svetu. Da ipak stvar sasvim ne zaspne, a po mogućnosti, u koliko to naše slabe prilike dopuštaju, nalazi pišući shodnim, da naredi koliko slijedi:

1 – Da se o stvari raspravlja s praktičnog gledišta uz riješenje slučaja duševnosti u pastirskim Zborovima mjeseca Listopada tek. god.

2 –U tu svrhu P.n. Dekani izabraće u svom kotaru po jednog općeg izvjestitelja koji će pitanje proučiti i o njemu izvijestiti pa predložiti praktične resolucije.

3 – Rasprava i resolucije biće podnesene na pregledanje pišućemu i odnosno Prep. Vikarijatu u Makarskoj.

4 – Te će resolucije napokon biti dostavljene kašnje posebnom odboru koji će se u tu svrhu ustanoviti, neka on na temelju tih resolucija podastre pišućemu odnosne prijedloge kako da se uspješnije dođe do cilja.

5 – Pišući je također prema okolnostima sklon da uoblasti Ugledna Crkvinarstva da iz svojih sredstava priskoče u pomoć za nabavu potrebnijih i važnijih knjiga za rečenu svrhu”.³²

Naredba je izvršena i na dekanatskim pastirskim zborovima su dani traženi prijedlozi. Kao ogled donosimo zaključke primljene na pastirskom zboru općega provikarijata u Trogiru, što ih je predložio opći izvjestitelj IVAN ZANCHI, župnik i vicedekan u Segetu.³³ Ti zaključci glase:

„I – Sbor drži nuždnim da župnici moraju pružati svomu puku, mukte ili uz mali trošak, koristnih štiva, koji u njima podkripljuju i utvrđuju religiozna i moralna čuvstva.

II – Pošto župnici vlastitim sredstvima nemogu sami doskočiti da pružaju štiva koristnih uzgoju svom i puku, zato Sbor drži za neobhodno potrebno da svaka župa os-

32 BOS 18. VII 1896 br. 2142.

33 Ivan Zanchi (1859–1947) iz Makarske (BOS 31. XII 1947 br. 2042/47).

nuje župsku knjižnicu koja mora biti dobro obskrbljena izvrstnim, korisnim i lahko shvatljivim knjigam.

III – Budući u obće župnici i crkvinarstva siromašna, toga radi Sbor preporuča se Prep. Naredništvu, da čim prije i uspješnije providi u predmetu.”³⁴

S tim smo došli do kraja XIX stoljeća. U našem pak stoljeću su učestali slučajevi da su splitski i ostali naši primorski ordinarijati preporučivali ili naređivali crkvinarstvima, neka novcem iz crkvene blagajne nabave za župsku knjižnicu pojedina korisna izdanja. Bilo bi zanimljivo utvrditi, koje su župe i u kojoj mjeri poslušale te preporuke i naredbe. Još više, koje su vlastitom pobudom osnovale ili povećale knjižnicu. Dobro bi bilo istražiti i koje su na taj način stvorene knjižnice iščezle u vihoru prvoga ili drugoga svjetskog rata. Ipak dalje ne idemo, jer bi takvo istraživanje zahtijevalo poseban trud i prelazi vrijeme ograničeno naslovom ovoga prikaza.

34 *Opći provikarijat u Trogiru* 9. XI 1896 br. 95; *BOS* 14. XI 1896 br. 3266 – *Naredništvo* ili *Naredbeničtvo* u ondašnjem kurijalnom rječniku označuje *Ordinarijat*.

RESUME

En 1871, l'abbé Ivan Mate Škarić a légué un certain nombre d'exemplaires de sa traduction croate de la Bible, en douze volumes, à l'intention des paroisses dalmates les plus démunies.

En 1879, Petar Kajer et Mihovil Jeronim Granić ont proposé la création des bibliothèques paroissiales dans le diocèse de Split et de Makarska. Le premier a été partisan des bibliothèques de prêt, le second plutôt de celles à l'intention des curés. Etant donné qu'à l'époque les habitants des campagnes dalmates étaient peu instruits, les bibliothèques de prêt pouvaient être établies dans les villes.

Une première bibliothèque de prêt a été créée à Split par l'abbé Andrija Fradelić, aidé par le capucin Robert Menini, qui devint plus tard le délégué apostolique et l'évêque de Sofia. Malgré l'échec de Ivan Bošković, curé de Makarska, vers la fin du XIX siècle, les curés des campagnes avaient à leur disposition trois ou quatre bibliothèques de prêt. La plus ancienne devait son existence à l'effort de l'abbé Granić, curé de Gornji Muć, qui l'a doté de 250 volumes de sa bibliothèque personnelle. Suivant l'exemple de l'abbé Granić, Pavao Diana, curé de Vranjic-Solin, a offert 900 volumes à ladite paroisse. De même, Pavao Britvić a légué plus de 700 volumes à son ancienne paroisse de Kaštel-Kambelovac.

En 1896, Frane Ivanišević proposa la création des bibliothèques paroissiales dans tout l'évêché de Split et de Makarska. L'évêque Nakić demanda alors à son clergé d'en discuter la proposition de l'abbé Ivanišević. Les doyens étaient chargés de désigner les rapporteurs des discussions et de résolutions arrêtées. C'est après ce travail laborieux que l'évêché devait autoriser les conseils paroissiaux afin d'établir les fonds pour l'achat des livres.